

رئیس‌جمهور در آیین بدرقه سفرای جدید:

یکی از مسئولیت‌های مهم سفرای خنثی‌سازی تبلیغات ضدایرانی است

رئیس‌جمهور در آیین بدرقه سفیران جدید جمهوری اسلامی ایران در کشورهای ایرلند، نروژ و ارمنستان با اشاره به اهمیت اتخاذ دیپلماسی فعال و هوشمند در ارتقای جایگاه ایران در عرصه بین‌المللی، اظهار داشت: ایران با ایرلند، نروژ و ارمنستان از ظرفیت‌های گسترده و متنوع فرهنگی، تاریخی، اجتماعی و اقتصادی برخوردار است؛ سفرای باید از این زمینه‌های مستعد برای تعمیق همکاری‌ها و توسعه روابط دوجانبه بهره‌برداری حداکثری کنند.

دکتر پزشکیان با تأکید بر لزوم ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی پایدار برای همکاری‌های بلندمدت در عرصه روابط بین‌المللی افزود: باید بسترهای مناسب برای همکاری‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاری مشترک، توسعه تجارت و پیشبرد پروژه‌های مشترک فراهم شود.

رئیس‌جمهور با اشاره به نقش دیپلماسی عمومی در تقویت روابط با دیگر کشورها و ملت‌ها خاطرنشان کرد: تقویت نقاط مشترک فرهنگی، توسعه رفت‌وآمدهای مردمی، تسهیل ارتباطات دانشگاهی، علمی و گردشگری و معرفی فرصت‌های ایران در حوزه‌های اقتصادی، فناوری، معدن، انرژی و گردشگری می‌تواند به شکل قابل‌توجهی سطح همکاری‌ها را ارتقا دهد. یکی از مسئولیت‌های مهم سفرای، خنثی‌سازی فضاسازی‌ها، روایت‌سازی‌های نادرست و تبلیغات ضدایرانی است که برخی جریان‌ها علیه کشور دنبال می‌کنند.

■ ■ ■

سردار معروفی:

بسپج، دشمن آمریکا و فقر است

سردار حسین معروفی، معاون هماهنگ‌کننده سازمان بسیج مستضعفین روز گذشته در نشست خبری به مناسبت گرامیداشت هفته بسیج، ضمن تسلیت ایام شهادت حضرت‌زهراس(ا) تأکید کرد: بسیج برگرفته از تفکر وحی است که نطفه مطهر آن در نینوا بسته شد و در ۵ آذر ۱۳۵۸ به دست‌امام‌راحل‌رشد کرد.

به گزارش خبرنگار جام‌جم سردار معروفی با تأکید بر این‌که برای بسیجی بودن نیاز به کارت بسیج نیست و همه ملت بسیجی هستند، تصریح کرد: بسیج همان اندازه که با آمریکا دشمن است، با فقر هم دشمن است و نخستین گروهی است که به کمک مردم می‌شتابد، خودش را فدای ملت بزرگ ایران می‌کند و برای نوکری مردم، از کسبی اجازه نمی‌گیرد. وی بیان کرد: هرکجا ملت ایران با مشکل روبه‌رو شوند، بسیج مستضعفین با قدرت وارد می‌شود و برای برطرف‌کردن مشکلات جهاد می‌کند. سردار معروفی اضافه کرد: بسیج، بن‌بست‌شکن است، زیرافرهنگ و تفکر عاشورایی دارد. در جنگ هشت‌ساله ما فتنگ برای اسلحه‌ها نداشتیم، اما امروز در حوزه دفاعی و موشکی بزرگ‌ترین بازاردنگی ملت ایران رقم خورده است و در جنگ تحمیلی ۱۲ روزه دیدید که همه جهان متحیر قدرت موشکی ما شدند.

او با اشاره به این‌که رویکرد امسال هفته بسیج، با مردم‌بودن است تصریح کرد: امسال مسئولان شهرستانی و گروه‌های بسیج محله‌محور و مربی‌محور به دیدار بیش از ۹۰هزار خانواده شهید بسیجی خواهند رفت. همچنین طرح «تجلیل از فرماندهان پایگاه‌های مقاومت» شامل ۶۲هزار خانواده نیز آغاز شده است. وی افزود: امسال تعداد برنامه‌ها کاهش یافته اما تمرکز بر کیفیت و اثربخشی خواهد بود، به‌گونه‌ای که ۷۱ برنامه اصلی برای هفته بسیج تدوین شده و ۱۲ برنامه دیگر نیز در طول مسیر اجرا می‌شود.

معاون هماهنگ‌کننده بسیج مستضعفین همچنین از اجرای دو پوشش ملی در حوزه کتاب‌های تفریظ‌شده رهبر معظم انقلاب و رویداد فرهنگی «قرار عاشقی» خبر داد و برگزاری سه نمایشگاه عکس، رونمایی از مستند «پاره‌تن»، تولید پنج قسمت محتوای گرافیکی «روشن‌گرا» و اکران سراسری فیلم سینمایی «جنوب از شما» ازجمله دیگر برنامه‌های این هفته اعلام کرد. همچنین افتتاح ۴ مرکز مشاوره خانواده تحت عنوان «خانواده مهر» در سراسر کشور، جشنواره «جهادگران علم، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان» به میزبانی بسیج علمی و پژوهشی در دانشگاه‌های کشور و رونمایی از پهبادهای نسل جدید توسط بنیاد تعاون بسیج، رونمایی از ۲۵ مرکز درمانی جدید توسط بنیاد تعاون بسیج، تحویل واحدهای مسکونی در استان‌های کرمان، خراسان شمالی، کهگیلویه و بویراحمد، فارس، کرمانشاه و مرکزی و اجرای هفته ۱۲۰ نمایش خیابانی با موضوع مقاومت و آیین بهره‌برداری از پروژه‌های محرومیت‌زدایی در روز پایانی هفته بسیج برخی برنامه‌های متنوع بسیج خواهد بود.

اجلاس شانگهای به محلی برای حمایت جهانی از ایران در برابر توطئه‌های غرب تبدیل شد

تمام‌قد در کنار ایران

رئیس‌جمهور ایران، علی‌اکبر رهبران جهان، و سایر رؤسای دولتهای عضو سازمان همکاری شانگهای در جریان نشست شانگهای ۲۴ام در مسکو، روسیه. (تصویر: رویترز)

تاکنون ۱۰ عملیات دیگر را پوشش داده است. دیدارهای دوجانبه عارف با نخست‌وزیر روسیه و معاون نخست‌وزیر چین در حاشیه نشست مسکو بر اجرای معاهده مشارکت راهبردی ایران و روسیه (لازم‌الاجرا از مهر ۱۴۰۴) و افزایش سرمایه‌گذاری چین در بخش انرژی ایران (به ارزش ۱۰ میلیارد دلار در قراردادهای ۱۴۰۴) تأکید داشت. این دیدارها منجر به توافق بر سر تأمین ۲۰ درصد از نیازهای انرژی ایران از طریق فناوری روسی و چینی شد.

در آینده نزدیک، مهم‌ترین ظرفیت سازمان احتمالا در جلوگیری از بازگشت تحریم‌های سازمان ملل و ایجاد فضای مذاکراتی متوازن‌تر در صورت ازسرگیری گفت‌وگوهای هسته‌ای خواهد بود. باگسترش احتمالی سازمان به ۱۲ عضو تا سال ۲۰۳۰ و تقویت صندوق ضدتحریم پیشنهادی (با هدف ۵۰ میلیارد دلار سرمایه) امکان حمایت مالی و سیاسی بیشتری از ایران فراهم می‌شود. براساس پیش‌بینی‌های دبیرخانه سازمان، این گسترش می‌تواند تجارت ایران با اعضای سازمان شانگهای را ۶۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۳۰ به حدود ۲۲۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. چین همچنان بزرگ‌ترین شریک اقتصادی ایران در میان اعضای سازمان شانگهای است و ۷۴ درصد کل تجارت ایران با سازمان

مطلوب آمریکا خارج شود؛ وضعیتی که آمریکایی‌ها پس از فروپاشی شوروی به آن می‌بالیدند و گمان می‌کردند می‌توانند بدون رقیب در دنیا تصمیم‌گیری کنند. اما مجموعه‌ای که اکنون در قالب شانگهای فعالیت می‌کند، می‌تواند نقش مؤثری در تعدیل این مناسبات ظالمانه داشته باشد و فراتر از بحث‌های امنیتی، همکاری‌های اقتصادی، فرهنگی و دیگر عرصه‌ها را نیز دنبال کندو یک ساختار و نظم جدید جهانی را به دنیا نشان دهد.

کشورهای عضو شانگهای، به‌ویژه در برابر جنایت‌هایی که آمریکا در جهان مرتکب می‌شود، می‌توانند یک حرکت هماهنگ به سوی آرامش و توازن ایجاد کنند. این مجموعه به لحاظ جمعیت، اقتصاد، توانمندی نظامی و امنیتی قدرت قابل‌توجهی دارد. تاکنون بیشتر جلسات در سطح سیاست‌گذاری بوده اما اکنون روند به سمت اجرایی‌شدن سیاست‌ها پیش می‌رود و

اگرچه همچنان‌که گفته شد مسأله‌ای کم‌اهمیتی نیست- اقق جدیدی برای حرکت ایجاد نمی‌کند.

آنچه در این مرحله اهمیت و نیاز به نظارت و پیگیری دارد، گام‌های بعدی در تحقق اهداف مندرج در حکم رئیس‌جمهور و ماده ۴۶ قانون برنامه هفتم است.

سیاست‌های انرژی نه‌تنها در ایران بلکه در همه کشورها با حساسیت‌های جدی تعقیب می‌شود و ملاحظات متعددی بر سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری و اجرا در تولید، توزیع و مصرف انرژی در بخش‌های مختلف خانگی، تجاری، صنعتی و کشاورزی حاکم است. اساسا علت اینرسی بالایی که در مقوله انرژی ایجاد شده و بخشی از بحران ناترازی کنونی حاصل همین ایستایی و قفل‌شدگی است، حساسیت‌های بالا و نگرانی از پیامدهای دستکاری در سیاست‌های انرژی با توجه به برخی تجربیات قبلی است.

اما اکنون که دولت طبق تکلیف قانونی خود در برنامه هفتم اقدام به تأسیس سازمان انرژی کرده است، مهم‌ترین دغدغه و مطالبه باید انتشار و به گفت‌وگوی عمومی گذاشتن برنامه‌ای باشد که به تعبیر آقای پزشکیان، جامع و دقیق است. در قبال حساسیت بجایی‌که افکار عمومی و فعالان اقتصادی در قبال سیاست‌های انرژی دارند، گام ضروری، شفاف‌سازی برنامه دولت است. این برنامه باید در معرض دآوری عمومی و ارزیابی کارشناسان قرار گیرد. نمی‌توان مسأله‌ای را باین درجه از فراگیری و دربرگیری را با مهر محرمانه و بدون ایجاد همراهی ملی پیش برد. تجربه آبان ۹۸ که صرفاً یک تغییر در افزایش قیمت بنزین بود نشان داد که مدل شوک و پنهن‌کاری می‌تواند چه تبعات مخربی برای کشور در پی داشته باشد؟

انتشار عمومی برنامه دولت برای حل ناترازی انرژی، کمک بزرگی به دولت برای آشکار شدن نقاط ضعف و قوت آن و زمینه‌سازی در ایجاد همراهی افکار عمومی در مرحله اجرا خواهد کرد.

است اما حمایت‌های دیپلماتیک و اقتصادی آن مکمل مؤثری برای سیاست خارجی مستقل ایران به‌شمار می‌رود.

از دستاوردها تا اتفاقی‌نو

در حوزه اقتصادی در دو سال و نیم گذشته حجم تجارت ایران با سایر اعضای سازمان رشد قابل توجهی داشته است. بر پایه آمار رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران و گزارش‌های دبیرخانه سازمان، تجارت کالایی ایران با ۹ عضو دیگر در سال ۲۰۲۳ میلادی به ۴۱ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال ۲۰۲۲ رشد ۱۰/۲۶ درصدی داشت. در ده ماه نخست سال ۲۰۲۴ این رقم به ۳۷/۱ میلیارد دلار رسید و رشد ۵/۵ درصدی در ارزش و ۴۱ درصدی در حجم (بیش از ۴۴ میلیون تن کالای غیرنفتی) را ثبت کرد. براساس داده‌های به‌روز تا آبان ۱۴۰۴، تجارت غیرنفتی ایران با اعضای سازمان در سال ۱۴۰۳ خورشیدی (تا پایان مهرماه) به حدود ۳۴/۸ میلیارد دلار رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل ۲۲/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. چین همچنان بزرگ‌ترین شریک اقتصادی ایران در میان اعضای سازمان شانگهای است و ۷۴ درصد کل تجارت ایران با سازمان

این خود نشانه‌ای از امیدواری است؛ به‌ویژه برای نقش آفرینی ایران، چین، روسیه و هند. در نهایت، هدف این است که آمریکا نتواند بدون مانع به اقدامات خود ادامه دهد. در همین رابطه دیدیم اعضای شانگهای که دیروز در روسیه جلسه داشتند، ضمن رای به مخالفت با اقدامات ضدغرب، تصمیمات مهمی اتخاذ کردند؛ ازجمله ایجاد یک بانک میان دولت‌های عضو سازمان همکاری شانگهای که می‌تواند آغازی برای پایان تحریم‌ها باشد. در اینجا باید مرتب‌ب از خود بپرسیم آیا به اندازه کافی برای ایجاد ظرفیت در داخل کشور جهت بهره‌بردن از ظرفیت‌های روبه‌گسترش شانگهای تلاش می‌کنیم؟ روشن است که خروج از حالت تک‌قطبی و کنارزدن ابرقدرتی آمریکا و کنش‌آندن آن به ورطه افول همکاری‌های اقتصادی و سیاسی نیازمند جایگزین‌سازی است؛ در دسترس‌ترین جایگزین فعلا پیمان

یادداشت

محمسن پاک‌آیین | دیپلمات پیشین

فرصت‌های دیپلماسی خزری

اجلاس استانداران کشورهای حاشیه دریای خزر که در شرت برگزار شد یک ابتکار بسیار بدیع و سازنده است که در صورت تداوم و برگزاری حتما می‌تواند در همکاری‌های اقتصادی نقش بسیار مفیدی داشته باشد. دلیل این موضوع آن است که در وهله اول همکاری‌های استانی بین ایران و کشورهای حاشیه دریای خزر بسیار حائز اهمیت است. به‌عنوان نمونه، چهار استان کشور از راه زمینی و دو استان از مسیر دریایی با جمهوری آذربایجان در ارتباط هستند. سه استان دیگر - آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی و اردبیل - با جمهوری ارمنستان مرز مشترک دارند. استان‌های خراسان رضوی، خراسان جنوبی و خراسان شمالی نیز با ترکمنستان و افغانستان ارتباطات نزدیکی دارند اگر افغانستان را هم کشور حاشیه خزر حساب کنیم، علاوه بر این، سه استان ما هم از طریق خزر با روسیه و قزاقستان ارتباط نزدیک دارند و در بنادر متصل به این دریا فعالیت انجام می‌شود.

از این رو، توسعه همکاری‌های استانی، به‌ویژه در حوزه‌های تجاری، بهداشت و گردشگری، از اهمیت راهبردی برخوردار است. استان‌های ساحلی خزر با دارا بودن کالاهایی با ارزش صادراتی بالا، از مزیت رقابتی قابل‌توجهی بهره می‌برند. برای نمونه، استان‌های مرزی همجوار با کشورهای ترکمنستان، جمهوری آذربایجان و ارمنستان از جایگاهی ویژه در تعاملات منطقه‌ای برخوردارند. استان اردبیل از ظرفیت تجاری و اقتصادی قابل‌توجهی در بازار جمهوری آذربایجان برخوردار است و می‌تواند تأمین‌کننده بخش عمده‌ای از کالاه و محصولات مورد نیاز این کشور باشد. ابریشم گیان در حجم بسیار بالا به چین صادر می‌شود. مواد غذایی و مصالح ساختمانی به دلیل آن‌که این کشورها در حال توسعه هستند مورد نیاز است. خدمات فنی و مهندسی از سوی شرکت‌های ایرانی نیز ظرفیت‌های بالایی دارد. برگزاری این گونه اجلاس‌ها، بستر مناسبی برای توسعه گردشگری دوجانبه بین ایران و کشورهای حوزه خزر فراهم می‌سازد. از یک سو، ایران می‌تواند از ظرفیت کشورهای ساحلی خزر برای جذب گردشگر بهره‌برد و از سوی دیگر، آنها نیز امکان حضور گردشگران خود در مقاصد ایرانی را خواهند یافت. در حوزه سلامت نیز با توجه به امکانات بسیار بالای پزشکی در ایران و قیمت مناسب آن، تمام کشورهای حاشیه دریای خزر - حتی

در سال ۲۰۲۳ با تشکیل داد (۳/۳۲ میلیارد دلار)؛ پس از آن هند، روسیه، پاکستان و ترکیه قرار دارند. سهم صادرات غیرنفتی ایران به این کشورها از ۳۶ درصد در سال ۱۴۰۲ به ۴۴ درصد در سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. صادرات نفت و میعانات گازی ایران به چین نیز در سال ۲۰۲۵ میلادی به‌طور میانگین ۱/۸ میلیون بشکه در روز رسیده که رکورد جدیدی در روابط دوجانبه محسوب می‌شود و بیش از ۹۰ درصد کل صادرات نفت ایران را دربر می‌گیرد.

در نشست مسکو سه تصمیم اقتصادی کلیدی گرفته شد که مستقیماً با منافع ایران هم‌راستا هستند.

نخست: تصویب برنامه همکاری اقتصادی چندجانبه برای سال‌های ۲۰۲۶ تا ۲۰۳۰ میلادی که بر کاهش موانع تعرفه‌ای و گسترش تجارت بازرهای ملی تمرکز دارد؛ در حال حاضر ۶۲ درصد تجارت ایران و روسیه و ۵۸ درصد تجارت ایران و چین با روبل و یوان انجام می‌شود. این برنامه می‌تواند حجم تجارت ایران با این سازمان را تا ۵۰ میلیارد دلار ۲۰۲۷ افزایش دهد.

دوم: تأیید بودجه سازمان برای سال ۲۰۲۶ و تقویت صندوق توسعه و سرمایه‌گذاری سازمان شانگهای که هم اکنون ۶ میلیارد دلار سرمایه دارد. این صندوق دسترسی ایران به سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی را تسهیل می‌کند و در سال جاری تاکنون ۱/۲ میلیارد دلار برای پروژه‌های مشترک تخصیص داده شده است.

سوم: شتاب‌بخشی به پروژه‌های زیرساختی، به‌ویژه تکمیل کریدور بین‌المللی شمال-جنوب که زمان حمل‌کالا از هند به اروپا را از ۴۵ روز به ۱۵ روز کاهش می‌دهد. پروژه راه‌آهن رشت - آسترا با بودجه ۱/۶ میلیارد دلاری و مشارکت روسیه و چین، ظرفیت ترانزیتی ایران را به‌طور قابل توجهی افزایش خواهد داد و درآمد سالانه ترانزیت کشور را از ۴ میلیارد دلار فعلی به بیش از ۵ میلیارد دلار در سال‌های آتی می‌رساند.

در عرصه بانکی و پولی، تصمیمات مسکو به گسترش استفاده از سیستم‌های پرداخت جایگزین کمک می‌کند. اتصال بیشتر به سیستم پرداخت بین‌بانکی چین (سی‌ای‌پی‌اس) هزینه ترانکش‌ها را برای ایران از حدود ۵ درصد به کمتر از یک درصد کاهش می‌دهد و امکان دور زدن شبکه جهانی انتقال پیام بین‌بانکی (سوئیفت) را فراهم می‌سازد. این موضوع به‌ویژه برای ادامه صادرات نفت (روزانه حدود ۱/۸ میلیون بشکه به چین در سال ۲۰۲۵) و واردات فناوری و تجهیزات صنعتی اهمیت دارد. براساس آمار به‌روز، حجم معاملات بانکی ایران با اعضای سازمان از طریق ارزهای ملی در ده ماه نخست ۲۰۲۵ به ۲۵ میلیارد دلار رسیده که ۳۰ درصد رشد نسبت به سال قبل را نشان می‌دهد. نشست مسکو در آبان ۱۴۰۴ نشان داد که سازمان همکاری شانگهای همچنان یکی از مؤثرترین ابزارهای ایران برای مدیریت تحریم‌ها و پیشبرد منافع اقتصادی و سیاسی در فضای غیرغربی است. آمار تجارت به‌روز در دو سال اخیر و تصمیمات تازه این نشست، روند رو به رشد همکاری‌ها را تداوم می‌بخشد و جایگاه ایران را در نظم چندقطبی نوین جهانی تقویت می‌کند. با تمرکز بر داده‌های رسمی و واقعی، عضویت در این سازمان نه تنها رشد اقتصادی پایدار را تضمین می‌کند، بلکه افق‌های دیپلماتیک جدیدی را برای تهران می‌گشاید.

شانگهای است. در همین راستا، لازم است که کشورهای عضو با جدیت و تمرکز بسیار بالا روی حذف دلار و حتی پیور از مبادلات درون‌سازمانی کار کنند و تبادلات بر اساس ارزهای ملی ترویج یابد. نتیجه این اقدام در وهله اول مقابله با تحریم‌ها و فشارهای ظالمانه غرب خواهد بود. آمریکا حتی در حوزه‌هایی مانند ورزش نیز از ابزار تحریم استفاده کرده است. در حالی‌که رژیم اشغالگر قدس با وجود جنایت‌های فراوان تحریم نمی‌شود، اما به‌محض آغاز جنگ اوکراین روسیه با شدیدترین تحریم‌ها در تمام مسابقات جهانی مواجه شد. از این رو، ضروری است که کشورهای عضو شانگهای متعهد بمانند و به‌گونه‌ای عمل کنند که یکه‌تازی استکبار جهانی و صهیونیسم بین‌الملل مهار شود. این مسیر تنها با همکاری واقعی، پایبندی به تصمیمات و فعال‌سازی ظرفیت‌های عظیم این مجموعه امکان‌پذیر است.

روسیه می‌توانند خدمات درمانی را در ایران دنبال کنند.

به اعتقاد من، این اجلاس فرصت‌های بسیار زیادی برای همکاری استان‌های حاشیه دریای خزر در همه این کشورها ایجاد می‌کند. اما لازم است در این زمینه تدابیری اتخاذ کرد تا این همکاری‌ها فقط روی کاغذ نماند و به اقدامات عملی و اجرایی در سطح منطقه منجر شود. در وهله اول، بحث حل مشکلات ویزایی است. کشورهای عضو می‌توانند در چارچوب این اجلاس متحد شوند و به‌سوی لغو وادید حرکت با دست کم موضوع آن است که برای اتباع یکدیگر تسهیل کنند. امکان سفر تجاری به کشورهای طرف مقابل از طریق دریافت ویزای آسان، عاملی کلیدی در توسعه مبادلات اقتصادی خواهد بود. گام دوم، بازگشایی مرزها به‌ویژه گذرگاه‌های زمینی است. در حال حاضر، مرز جمهوری آذربایجان اگرچه پس از همه‌گیری کرونا به روی مسافران بسته است، اما تردد کامیون‌ها در آن جریان دارد. ضروری است تسهیلات مرزی هم برای مسافران و هم برای حمل‌ونقل کنندگان گسترش یابد. از سوی دیگر، کاستن از تعرفه‌های گمرکی نه‌تنها مبادلات تجاری را تقویت می‌کند، که موجب تسهیل در تردد بین‌المللی خواهد شد. موضوع مهم دیگر، تبادل تجاری با استفاده از پول‌های ملی است که از دو جنبه اهمیت دارد: هم ارزش پول رایج هر کشور را حفظ و تقویت می‌کند و هم سرعت مبادلات بازرگانی را افزایش می‌دهد. برای نمونه، ایران می‌تواند با کشورهایماند روسیه، جمهوری آذربایجان و ترکمنستان، مبادلات خود را مستقیماً با ارز محلی آنها انجام دهد. شخصا شاهد این رویه در مناطق مرزی با جمهوری آذربایجان بوده‌ام که در آن تبادل ریال ایران به‌طور مستقیم صورت می‌گرفت. چنین سازوکاری نه‌تنها موجب تقویت پول ملی طرفین می‌شود، بلکه با حذف ارزهای واسطه‌ای مانند دلار، روند انجام معاملات را نیز تسریع می‌بخشد. در مجموع، این اقدام بسیار ارزنده است و ما باید در این حوزه فعالیت‌ها را گسترده‌ای انجام دهیم. البته درباره خود خزر نیز به‌طور طبیعی باید به سامان‌بخشی کشتیرانی، ایجاد کشتی‌های مسافربری، افزایش کشتی‌های باربری و استفاده بهینه از این دریا برای گردشگری و ایجاد امکانات تفریحی برای گردشگران توجه شود. اینها نکات بسیار مهمی است. به باور من، تبادل تجربه میان استانداران حاضر در این اجلاس از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چرا که آنان نقش کلیدی در پیشبرد همکاری‌های منطقه‌ای ایفا می‌کنند. این اهمیت با توجه به روند فزاینده و انگذاری اختیارات به استانداران در کشورهای حاشیه خزر، دوچندان می‌شود.